

PALAESTRA CHRISTIANARUM VIRTUTUM — JEDINSTVENA KNJIGA U POVIJESTI TISKARSTVA

Franz Leschinkohl

Baveći se u proljeće 1997. u knjižnici Biskupskog sjemeništa u Mainzu knjigama Marka Marulića — a ima ih ondje šest — na svoje veliko iznenađenje uočio sam da kod dviju njegovih knjiga, kod *Dictorum factorumque memorabilium libri sex* iz godine 1609 (slika 1) i kod *Palaestra Christianarum virtutum* iz godine 1686 (slika 2), nešto nije u redu, jer je od 736 stranica, koliko ih jedna i druga imaju, 720 stranica potpuno identično, što bi značilo da su tiskane s jednog te istog sloga, u istoj tiskari i u isto vrijeme.

Utvrdivši da je visina i širina sloga ista, raspored u retke također, te da se i međuprostori među riječima poklapaju, na mnogim stranicama da su čak i uprljana slova jedna te ista, a i pismovni materijal s inicijalima je isti, uvjerio sam se da je tih 720 stranica iz obiju knjiga tiskano iz jednog te istog sloga.

Počevši od prve stranice teksta *Institucije* (slike 3a i 3b) do njenog kraja na str. 687 (slika 4a i 4b), nadalje ona 31 stranica *Index rerum atque exemplorum* (slike 5a i 5b) pa sve do kraja knjige (slike 6a i 6b) s kolofonom (slike 7a i 7b), gdje čitamo da je djelo tiskao Stephanus Hemmerden o trošku Bernarda Gualtherija 1609. godine, — sve je u objema izdanjima potpuno jednako. Postavlja se pitanje kako je moguće da dvije knjige koje su nastale u rasponu od skoro 80 godina, imaju 720 identičnih stranica.

Da bismo dobili odgovor na to pitanje, valja se vratiti u povijest kölnskog tiskarstva točno 400 godina, u godinu 1598, u dane početka samostalne knjižarsko-izdavačke i tiskarske djelatnosti Bernarda Gualtherija (Bernhard Wolter, Walter Gualtherus), koji je došao iz Nizozemske u Köln, gdje je u tiskari Lamberta Andree bio na vodećem položaju.¹

¹ Heitz / Zaretsky, *Kölnner Büchermarken*, Straßburg 1898, str. XXXIII.

Poslije smrti Andree (1597) Gualtheri preuzima tiskaru i počinje svoju razgranatu izdavačku djelatnost, te dobivši mnogo carskih i gradskih privilegija, postaje jedan od najpoznatijih kölnskih izdavača, o čemu svjedoči više od 350 knjiga koje je iznio na knjižno tržište Kölna.

Tih preko 350 knjiga, koje je Gualtheri izdao, tiskali su mu ne samo tiskari u Kölnu, već i u Antwerpenu i u Mainzu, a jedan od onih iz Kölna jest i Stephan Hemmerden, koji mu je 1609. tiskao knjigu Marka Marulića *Dictorum factorumque memorabilium libri sex*.

Stephan Hemmerden, rodom iz sela Hemmerdena blizu grada Neussa, jedan je od onih malo poznatih kölnskih tiskara koji se nisu proslavili tiskajući svoja vlastita izdanja, nego su radili za druge tiskare i izdavače, pa tako on tiska Quentelu, Kinckiusu i Gualtheriju.²

Tiskajući *Dictorum factorumque* 1609. godine Hemmerden se držao izgleda naslovne stranice Fowlerova izdanja iz 1577. godine, kao što su to i prije njega već činili tiskari koji su 1584, 1585, 1593. i 1601. tiskali izdanja *Institucije*, jer su naslovne stranice svih tih knjiga slične jedna drugoj kako izborom slova, tako i padom redaka, kao da su tiskane u isto vrijeme i u istoj tiskari, a ne u rasponu od 15 do 30 godina.

Ali već na trećoj stranici izdanja iz 1609. očekuje nas iznenađenje (slika 8) jer u ruci držimo jedno u nizu Marulićevih izdanja u kojem izdavač svoje djelo posvećuje jednoj određenoj osobi i u posveti hvali knjigu i autora, Marka Marulića, Bernard Gualtheri knjigu posvećuje Nikoli, opatu samostana mjesta *Gerode* u Eichsfeldu.³ U posveti razrađuje misao kako je najkorisniji onaj život ili ono pisano djelo koje pruža primjere za krepstan život. Pokazuje kako su već i pogani znali da se više postiže osobnim primjerom nego drugim načinom upućivanja, navodeći razne primjere (filozof Filoksen, vestalke, Aleksandar Makedonski, Seneka). Još više to pristaje kršćanima (spominje Augustina, Antonija). Napokon kaže kako se u zbirci Marka Marulića može naći gotovo 600 takvih primjera i na kraju napominje da će oni zacijelo koristiti samostanu što ga okružuje »hladan i neplodonosan pojas heretika«. Dok se na naslovnoj stranici knjige Gualtheri predstavlja kao izdavač (*sumptibus*), on se na kraju posvete potpisuje kao tiskar (typographus) (slika 9).

Poslije posvete slijedi šest stranica posvete ocima družbe Isusove, koju Hemmerden od riječi do riječi preuzima od Fowlera (slika 10). U posveti upućenoj

² Josef Benzling, *Buchdruckerlexikon des 16. Jahrhunderts (Deutsches Sprachgebiet)*, Frankfurt/M., 1952, str. 94.

³ *Gerode* (Gerade, Gerrayde), bivši i jedini samostan benediktinaca Eichsfelda (dijeceze Erfurt) posvećen bio sv. Mariji i sv. Mihajlu, osnovan 1100. godine, 1124. darovan dijecezi nadbiskupije Mainza, 1467. godine pristupa Bursfeldskoj kongregaciji. Za vrijeme seljačkih ratova sasvim porušen (1525), do 1540. nanovo sagrađen, u 30-godišnjem ratu (1622) ponovo porušen, te iznova sagrađen, posljednja novogradnja 1795. s novom crkvom (koja je danas ruševina) a 1802. zauzet od Pruske, 12. 3. 1803. sekulariziran. Barokne samostanske zgrade služe danas socijalnim svrhama.

isusovcima govori se o obilatome korištenju *Institucije* u njihovim sjemeništima, te kako je zbog velike popularnosti bilo gotovo nemoguće doći do kojeg primjerka. Ta posveta je u cjelini i obraćanje isusovcima, koji su nakon svih ostalih crkvenih redova kao posljednji došli u *vinograd*, ali čija je i uloga presudna u tadašnjim teškim prilikama,⁴ ističe se da je *Institucija* »izvršno i uzvišeno djelo« za odgoj budućih isusovaca, jer mogu iz nje crpiti snagu za duhovni i čudoredni preporod vjernika.⁵

Slijedi na tri stranice *Carmen de doctrina* (slika 11) preuzeta od Fowlera, no bez ilustracije, te prvi arak (16 stranica) završava s dvije stranice *Index capitulorum* (slike 12 i 13). Slijedi već spomenutih 720 stranica teksta *Institucije*, pa knjiga *Dictorum factorumque memorabilium libri sex* ima ukupno 736 stranica.

Poslije Gualtherijeve smrti 1637. godine, poduzeće se vodi pod imenom Offizina Gualtheri do 1641, kada prelazi u vlasništvo Josta Kalckhofena koji je kao knjižar, izdavač i tiskar do svoje smrti 1669. izdao 163 knjige, a tiskali su mu ih tiskari u Kölnu i u Nizozemskoj. Od 1669. nasljednici su se sve do godine 1675. brinuli oko poduzeća koje te godine preuzima njegov zet Johann Hermann Weyer, kod kojega je izišlo samo nekoliko izdanja, jer početkom osamdesetih godina izdavačka djelatnost u Kölnu sve više opada, te se samo tu i tamo pojavljuje još po koja knjiga, a tiskara koja je preostala od poduzeća i koju Weyerovi nasljednici poslije njegove smrti 1692. i dalje vode, tiska još samo najobičnije tiskanice, te se nekad cvatuće izdavačko poduzeće Gualtheri gasi.

No da bismo došli do odgovora na pitanje kako je moguće da dvije knjige koje su nastale u rasponu od skoro osamdeset godina imaju identičnih 720 stranica teksta, moramo se osvrnuti i na povijesni razvoj poduzeća Konrada Bütgena.⁶

Konrad Bütgen (Butgenius), rođen 1568, potječe iz imućne kölnske obitelji, a bio je zaposlen u tiskari Balthasara Clipeusa, koju je ovaj preuzeo od Dietrich Bauma. Slično Clipeusu, koji je izdao više od 60 knjiga, i Bütgen će se, osim tiskom, baviti i izdavačkom djelatnošću, no on k tome otvara knjižaru i bavi se prodajom knjiga te uspostavlja suradnju s kölnskim izdavačima. S Bernardom Gualtherijem čak osniva izdavačko društvo.

Kao knjižar, dobro znajući što se traži na tržištu, opredijelio se za teologiju i povijest; tiska svoje izdanje u Kölnu i u Mainzu, a dobivši i nekoliko carskih privilegija, razvija lijepu izdavačku djelatnost, te mu broj objavljenih knjiga doseže preko 150.

Godine 1626. dolazi njegov nećak Johann Wilhelm Friessem, rođen 1600. u Friessemu kod Lechenicha u Rajnskoj, da kod njega izuči za tiskara i knjižara. Ta godina je i početak pojave imena obitelji Friessem u povijesti kölnskog tiskarstva,

⁴ Charles B é n é : »Marulić i Engleska«, *Colloquia Maruliana I*, Split 1992, str. 71–86.

⁵ Mirko T o m a s o v i ć, *Marko Marulić Marul*, Split 1989, str. 59.

⁶ Wolfgang R e u t e r : »Zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte des Buchdruckgewerbes im Rheinland bis 1800«, *Archiv für Geschichte des Buchwesens*, Bd. I, Frankfurt am Main, 1958, str. 642–736.

obitelji koja će tijekom triju generacija kao veliko tiskarsko–izdavačko i knjižarsko obiteljsko poduzeće djelovati sve do početka 18. stoljeća.

Poslije smrti Bütgena (1630) Friessem u ime svoje tetke vodi poduzeće do 1633. godine, kada ono prelazi u njegovo vlasništvo.⁷ Od te godine on je samostalan knjižar, izdavač i tiskar. Njegovo poduzeće postaje veoma poznata izdavačka kuća s knjižarom i tiskarom, a on poznata ličnost Kölna. Član je crkvenog vijeća St. Paulus, nekoliko je puta biran u gradsko vijeće, te i on dobiva carske privilegije, koji su mnogo pridonijeli njegovoj izdavačkoj djelatnosti, što se ogleda u broju od preko 280 izdanih knjiga.

Njegovom smrću 1668. godine vodstvo te uspješne izdavačke kuće s knjižarom i tiskarom prelazi na njegova sina Johanna Wilhelma Friessema II, rođenog 10. 11. 1646. koji će kao knjižar, izdavač i tiskar nastaviti očevo djelo.⁸ Naslijedivši očeve carske privilegije, a dobivši i nove posvetio se je izdavanju djela iz teologije, filozofije i povijesti, te će i on postati veoma ugledna ličnost Kölna i nekoliko puta biti biran u gradsko vijeće. Kao izdavač, koji svoja izdanja mora ponuditi i knjižarima izvan Kölna, posjećuje on sajmove u Frankfurtu na Majni i Leipzigu, koji se održavaju dva puta godišnje.

Sredinom sedamdesetih godina izdavačka djelatnost u Kölnu počinje osjetno opadati, što je posljedica strahota tridesetogodišnjeg rata, u kojem je trećina njemačkog življa poginula. Njemačka je bila opustošena, a duhovni život za desetljeća uništen. Onih nekoliko preostalih kölnskih izdavača 1680. — bilo ih je još samo četiri — početkom osamdesetih godina na sajmu u Frankfurtu/M. i u Leipzigu ponudili su samo 37 novih naslova. Ni Friessem nije bio pošteđen propasti izdavačke djelatnosti: za 32 godine izdao je samo 175 knjiga, dok ih je njegov otac za 35 godina izdao 280.

Težak položaj u kojem se Friessem nalazio osamdesetih godina možda je bio povod njegovoj odluci da izda *Instituciju* Marka Marulića: knjiga se pod novim naslovom *Palaestra Christianarum virtutum*, pojavila na knjižnom tržištu 1686. godine.

Moramo se upitati kako je bilo moguće — u vrijeme propadanja tiskarstva kada je od pojava posljednjeg latinskog izdanja *Institucije* u Njemačkoj, *Dictorum factorumque*, bilo prošlo gotovo osamdeset godina, u vrijeme kada se već sredinom 16. stoljeća — poslije sklopljenog vjerskog mira 1555. u Augsburgu, kojim je protestantizam postao ravan katoličkoj vjeri — prešlo na tiskanje Marulićeve *Institucije* na njemačkom⁹ — kako je bilo moguće opet izdati tu knjigu na

⁷ Isabel Heitjan: »Zum Buchhandelsunternehmen der Friessem in Köln nach 1695«, *Archiv für Geschichte des Buchwesens*, Bd. IV, Frankfurt am Main, 1963, str. 1425–1434.

⁸ *Lexikon des gesamten Buchwesens*, Stuttgart 1991, str. 60–161.

⁹ *Der Katholischer Christen Spiegel*, Köln 1568; *Sechs Bücher von Gedächtnuss würdigen Reden und Thatten...* Dillingen 1583, 1594, 1602, 1614; *Die Himmlische Weisheit in Christlich–Gottseiligen Betrachtungen... Welchem mit beygefüget Marci Maruli Spalatensis Schöner Tractat...* Augsburg 1697.

latinskom, sa 736 stranica, izrada koje je tražila ne samo mnogo novca, nego i mnogo vremena, a kupaca knjiga bilo je sve manje.

Danas je jasno: Friessem se kod te knjige nije morao brinuti o financijskim, a ni o vremenskim problemima, jer je on toj knjizi od 736 stranica pridonio samo 16 stranica, tj. samo prvi arak. Glavni naime dio od 720 stranica čine arci koje je Hemmerden tiskao još 1609. godine!

Na pitanje kako je do toga došlo, naći ćemo odgovor u izdavačkom društvu, koje je Gualtheri imao s knjižarem i izdavačem Konradom Bütgenom. Arci koje je tiskao Hemmerden, dospjeli su u Bütgenovu knjižaru, gdje su bili na prodaju.

Gualtherijevom smrću 1637. godine gasi se i ugovor o izdavačkoj zajednici koju je svojevremeno imao s Bütgenom, a koja je nakon Bütgenove smrti prešla na novog vlasnika, 1633. godine, na Johanna Friessema I. Znači da su svi neprodani arci knjige *Dictorum factorumque* tiskani 1609. godine, a koji su se preprodavali u Bütgenovoj knjižari, postali vlasništvo obitelji Friessem. Upravo je njih Johann Wilhelm Friessen II. upotrijebio 1686. godine za knjigu *Palaestra Christianarum virtutum*. Jedino prvi arak nije mogao iskoristiti, jer na naslovnoj stranici stoji da je knjiga izdana o trošku Gualtherija, a na tri stranice je posveta Nikoli, opatu samostana Gerode, gdje se Gualtheri potpisuje kao tiskar, zato Friessem tiska novi prvi arak od 16 stranica.

Poslije nove naslovne stranice (slika 2) sa svojim imenom, izostavivši one tri stranice posvete opatu Nikoli, na trećoj stranici Friessem donosi posvetu *ocina Družbe Isusove* (slika 14), koju od riječi do riječi preuzima, no upotrijebivši namjerno veća slova — kako bi nadoknadio one izostavljene tri stranice spomenute posvete, tako da posveta Isusovcima umjesto šest zauzima devet stranica (3–11). Slijede tri stranice *Carmen de doctrina* (12–14) (slika 15) i dvije stranice *Index capitulorum* (15 i 16) (slika 16 i 17) i arak je pun.

Sreća je, možemo danas reći, što je Friessem upotrijebio i onaj posljednji arak Gualtherijeva izdanja, ne mijenjajući na njemu ništa, iako tamo stoji da je knjigu tiskao Hemmerden i da je izdavač Gualtheri: time nam je omogućio da poslije 312 godina uočimo da se kod te knjige radi o jedinstvenom slučaju u povijesti tiskarstva: u njoj se nalaze arci tiskani u rasponu od gotovo osamdeset godina, tiskani u Kölnu 1609. i 1686. godine. Posrijedi je, koliko nam je poznato, jedinstven slučaj koji nema presedana u povijesti tiskarstva.

Otpada mogućnost da je Friessem tiskao s očuvanog ručnog sloga iz godine 1609, jer nema te tiskare koja bi ručni slog s više od 700 stranica čuvala 80 godina. Arci su se i onda slagali jedan na drugi, tiskali i odmah razlagali, da bi se imao pismovni materijal za sljedeće arke.

Arke dakle nije tiskao Friessem, nego 1609. Hemmerden. Toga su mišljenja i veoma poznate ličnosti s polja tiskarstva i povijesti tiskarstva, direktorica Gutenbergova muzeja — Svjetskog muzeja tiskarskog umijeća — u Mainzu, dr. Eva–Maria Hanebutt–Benz i šef muzejsko–pedagoške radionice Gutenbergova muzeja dr. Otto Martin, koji su mi bili od velike pomoći, na čemu im zahvaljujem.

Sačuvanim arcima iz godine 1609, kojih je izgleda preostalo veoma malo, Friessemu su ipak dobro došli da prebrodi spomenutu tiskarsku krizu. Stvorio je on, i ne sluteći, knjigu po načinu nastanka jedinstvenu u povijesti tiskarstva, a uz to danas vrlo rijetku. Među više od 520 knjiga Marka Marulića, koje sam registrirao u knjižnicama širom Njemačke, ima samo šest primjeraka *Palaestre*, od kojih se jedna nalazi i u knjižnici Biskupskog sjemeništa u Mainzu. U Austriji, od 172 registrirane Marulićeve knjige u 41 knjižnici samo je jedna *Palaestra*, i to u Österreichische Nationalbibliothek u Beču.

Franz Leschinkohl

PALAESTRA CHRISTIANARUM VIRTUTUM — A BOOK UNIQUE IN THE HISTORY OF TYPOGRAPHY

The author starts with the fact that two editions of Marulić's *De institutione* divided in time — *Dictorum factorumque memorabilium libri sex* (1609) and *Palaestra Christianorum virtutum* (1686) — show the same number of pages (736) and from p. 17 to the end of the books identical typefaces and layouts: the height and width of lettering, number and boundaries of lines; even the blots are identical.

The 1609 edition was printed by Stephan Hemmerden for the publisher Bernardus Gualtheri. Running for the first 16 pages of the edition is Gualtheri's dedication to abbot Nicholas from the monastery in Gerode, Eichsfeld. Follows a dedication to the Father of the Company of Jesus, *Carmen de doctrina* and *Index capitulorum*, with which the first quire ends. The rest of the book, from the second quire on, is occupied by the text of *De institutione*.

Gulatheri become partners with another printer Konrad Butegen. After their deaths, the work was carried on by the new owners of the firm. One of them was Wilhelm Friessen II. When in mid-seventies the publishing activity in Köln started to diminish owing to the Thirty Years' War, Friessen decided to print Marulić's *De institutione*, expecting probably good sale. But how could he print such an ample work in such straitened circumstances? The only plausible explanation is that solely the first quire got printed again, for Gualtheri's dedication, which was no longer to the point, had to be eliminated. The rest of quires he found in the unsold Hemmerden's edition of 1609. He had only to replace Hemmerden's first quire with a new one and the book was finished. In this way quires printed at a distance of almost 80 years appeared in the same edition, which makes this case unique in the history of European typography.

M. MARVLI
SPALATENSIS,
DICTORVM FACTORVMQVE
MEMORABILIVM LIBRI SEX,

Sive;

DE BENE BEATEQVE VIVENDI
institutiōe, ad normā vitæ Sanctorum
vtriusque Testamenti collecti, atque
in ordinem digesti,

ADDITIS DVOBVS INDICIIVS VTISSIMIS.

*In gratiam studiose Iuuentutis separatim editi
summoque studio correcti & emendati.*

J. Eranterii de Agria Moguntiae

An

1667

io Jhu.

Sum ex libris Manspici deull. Compuz. p. 111

COLONIAE AGRIPPINAE,

Sumptibus Bernardi Gualtheri.

ANNO M. DC. LX.

In legendo & subtrahendo Sebastianum Ebrunhauerum
MARCI MARVLI

Sum
Missio them Spalatenlis Augustinianorum *1759*

PALÆSTRA
CHRISTIANARVM
VIRTUTVM

Ad benè beatèque vivendum instituta,
veteris, novique Testamenti
exemplis fundata:

*Difficili, factisque memorabilibus virorum
vita, scientia & sanctitate illustratum
exercitatus*

Sanctorum, denique Patrum, præcipud
Hieronymi, Gregorii Magni, Eusebii Cæs.,
Cassiani, aliorumque sententiis &
historiis mirifice confutata,

*Et in Libros VI. commodè distincta, Additis
duobus Indicibus Rerum & Capitum
utilissimis.*

COLONIA AGRIPPINAE,

Apud JOANNEM WILHELMUM FRIESSEM,
ANNO 1686.

M. MARVLI DE RE-

LIGIOSE PIEQUE VIVENDI IN-
stitutione per exempla ex veteri nouoque Testa-
mento collecta, atque ex optimis Autoribus, DD.

Hieronymo, Gregorio Magno, Eusebio Ca-
sariensi, Ioan. Cassiano, alijs q̄, qui vi-
as conscripsere Sanctorum,

Liber Primus.

PROLOGVS.

PERA **P**retium mihi visum est, quæ-
dam quæ de diuinis hominibus in hi-
storijjs ecclesiasticis diffusius narrata
sunt, carptim collecta breuiter de-
scribere, vt propositis euangelicarum
virtutum, id est, Christianæ perfectio-
nis exemplis, & me desideria adhuc tor-
pentem excitarem, & alios excitatos alacresque ne lassescerent magis animarem: alios vero etiam redderem cau-
tiores, ne, tamen si boni sanctique sint, facile de se popula-
ribus auribus credant. Quam enim periculosa sit humili-
bus Christi seruis mortalium laudatio, tunc planè intelli-
gent, cum relatu legerint, non aliam ob causam quosdam
reliquisse monasteria, vastasq; penetrasse solitudines, an-
nosque plurimos seris tantum peruias habitasse terras. Tu
igitur cuius metu cuncta reguntur fautor mihi adis Deus,
distantem inspires, scribentem adiuues, ingenium, verba,
manum, calamum moderare, vt nusquam ab eo, quod tibi
placitum fuerit, declinasse argui possim. Tuque Fili Dei,
Deus Christe, mentem animumque eorum, qui hæc legent,
tua gratia sic penitus confirmes, vt istos sectatores tuos æ-
mulari cupiant pariter & possint, atque ad tui solius cultum
inflammati, iisdem tandem vestigijs ad te perueniant qui-
bus illi peruenere. Sed quoniam ijs, qui te sequi volunt, di-

A

mittet.

M. MARVLI DE RE-

LIGIOSE PIEQUE VIVENDI IN-
stitutione per exempla ex veteri nouoque Testa-
mento collecta, atque ex optimis Autoribus, DD.

Hieronymo, Gregorio Magno, Eusebio Ca-
sariensi, Ioan. Cassiano, alijs q̄, qui vi-
as conscripsere Sanctorum,

Liber Primus.

PROLOGVS.

PERA **P**retium mihi visum est, quæ-
dam quæ de diuinis hominibus in hi-
storijjs ecclesiasticis diffusius narrata
sunt, carptim collecta breuiter de-
scribere, vt propositis euangelicarum
virtutum, id est, Christianæ perfectio-
nis exemplis, & me desideria adhuc tor-
pentem excitarem, & alios excitatos alacresque ne lassescerent magis animarem: alios vero etiam redderem cau-
tiores, ne, tamen si boni sanctique sint, facile de se popula-
ribus auribus credant. Quam enim periculosa sit humili-
bus Christi seruis mortalium laudatio, tunc planè intelli-
gent, cum relatu legerint, non aliam ob causam quosdam
reliquisse monasteria, vastasq; penetrasse solitudines, an-
nosque plurimos seris tantum peruias habitasse terras. Tu
igitur cuius metu cuncta reguntur fautor mihi adis Deus,
distantem inspires, scribentem adiuues, ingenium, verba,
manum, calamum moderare, vt nusquam ab eo, quod tibi
placitum fuerit, declinasse argui possim. Tuque Fili Dei,
Deus Christe, mentem animumque eorum, qui hæc legent,
tua gratia sic penitus confirmes, vt istos sectatores tuos æ-
mulari cupiant pariter & possint, atque ad tui solius cultum
inflammati, iisdem tandem vestigijs ad te perueniant qui-
bus illi peruenere. Sed quoniam ijs, qui te sequi volunt, di-

A

mittet.

min. Non cesset igitur manus nostra operando, lingua orando, oculi vigilando, mens contemplan- do, corpus abstinendo. Contemnamus opes, renouitimus volupta- tibus, parui pendamus honores, nihil terrenum concu- piscamus, nihil nisi quod naturæ necessitas exigit, habea- mus. Non essemus prosperis, nec frangamur aduersis. Irrisorum cauillationes, inuidorum morsus, maleuol- rum odia, superborum contumelias, indignantium mi- nas, furentium verbera, omnisque generis offensas atque iniurias æquo animo toleremus: diligendo qui de illos, qui nobis infesti sunt, & pro persecutoribus nostris de- precando, nec malum pro malo, sed potius bonum red- dendo. Paruis breuisque omnis labor est, si proposita vo- bis mercedis immensitas æternitasque pensetur.

NVNC, quoniam tandem ad insitum operis finem ^{Perora- tio.} peruenimus est, & sexto iam peracto volumine, Sabbathum instat quietendi, tibi cæli terræque Conditor ac moderator Deus gratias ago, manipulus of- ferens de plenioribus ecclesiastici agri spicis variè con- fertos, vt quos tuis auspicijs tuoque auxilio collegerim, tuo etiam nomini consecrentur. Tu da, vt horum semina in terra cordis nostri sata cælestis gratiæ imbre irrigen- tur, & fructum faciant in tuis horreis recondendum. Da, vt Sanctorum tuorum (quos passim commemorauimus) vestigia obseruantes, post vitæ huius miseriam ad illas veræ felicitatis perducamur mansiones, in quibus ipsos accipere dignatus es, & cum iisdem Angelorum tuorum iuncti choris, tuoque conspectu beatificati, in te glorian- tes, in te exultantes, te vnum in Trinitate, & trium in Unitate adorantes, visibilibus inuisibilibus- que perscrvamus bonis tuoque sem- piterno. Amen.

FINIS.

Vv 4

INDEX

rum. Non cesset igitur manus nostra operando, lingua orando, oculi vigilando, mens contemplan- do, corpus abstinendo. Contemnamus opes, renouitimus volupta- tibus, parui pendamus honores, nihil terrenum concu- piscamus, nihil nisi quod naturæ necessitas exigit, habea- mus. Non essemus prosperis, nec frangamur aduersis. Irrisorum cauillationes, inuidorum morsus, maleuol- rum odia, superborum contumelias, indignantium mi- nas, furentium verbera, omnisque generis offensas atque iniurias æquo animo toleremus: diligendo qui de illos, qui nobis infesti sunt, & pro persecutoribus nostris de- precando, nec malum pro malo, sed potius bonum red- dendo. Paruis breuisque omnis labor est, si proposita vo- bis mercedis immensitas æternitasque pensetur.

NVNC, quoniam tandem ad insitum operis finem ^{Perora- tio.} peruenimus est, & sexto iam peracto volumine, Sabbathum instat quietendi, tibi cæli terræque Conditor ac moderator Deus gratias ago, manipulus of- ferens de plenioribus ecclesiastici agri spicis variè con- fertos, vt quos tuis auspicijs tuoque auxilio collegerim, tuo etiam nomini consecrentur. Tu da, vt horum semina in terra cordis nostri sata cælestis gratiæ imbre irrigen- tur, & fructum faciant in tuis horreis recondendum. Da, vt Sanctorum tuorum (quos passim commemorauimus) vestigia obseruantes, post vitæ huius miseriam ad illas veræ felicitatis perducamur mansiones, in quibus ipsos accipere dignatus es, & cum iisdem Angelorum tuorum iuncti choris, tuoque conspectu beatificati, in te glorian- tes, in te exultantes, te vnum in Trinitate, & trium in Unitate adorantes, visibilibus inuisibilibus- que perscrvamus bonis tuoque sem- piterno. Amen.

FINIS.

Vv 4

INDEX

I N D E X
R E R V M A T Q V E
E X E M P L O R V M

Aron à Deo electus, in Archab correptus est à Domino propter inobedientiam. 105
 552
 Aron & Maria susceperunt Moysen iudicantis, Maria lepra percussus. 290
 427
 Aron & filij eius intrando tabernaculum vinum non biberunt. Adam & Eva fructum arborum alij sumunt. 271
 109
 Abdemelech charitatis amore liberatus est. 170
 Abi cum Patriarcha cum posteris suis sepeliri voluit in Bethsura. Adam & Eva fructum arborum alij sumunt. 271
 552
 Abraham in servitio Dei persecutus usque in finem. 224
 534
 Abraham solitarius, filij habitum simulatione, nequam profugam reduxit. Agapetus pontifex verbis pignoris sui ad fidem convertit. 143
 315-173
 Abraham, Isaac, et terique Patriarcha Deum contemplati sunt. Agor cum Ismaele fontis ab angelo ostensio resuscitatur. 279
 112
 Abraham credidit Deo, &c. 128
 358
 Abraham uxorem suam sororem dicebat. Agatha virgo in infirmitate Deum totum in Deo posuit. 474
 304
 Abraham oratio prolem optatam meruit. Agatha abbas nunquam somnum cepit nisi prius reconciliatus proximis. 114
 91
 Abraham Erenice vestis ciliciana indutus erat. Agathon abbas lapsus in artem labat. 227
 54
 Abraham filium suum immolare voluit ex charitate. 227
 157
 Abraham Erenice vestis ciliciana indutus erat. Agnes virginitati fulgore mem locum horrentis. 354
 21
 Abraham Patriarcha Angelos suscipit hospitio in specie humana. Agnes virgo setra ingulata, cui ignis pepercerat. 401
 21
 Abitur dux Ammonitarum intercedit. 381
 381
 Abime

I N D E X
R E R V M A T Q V E
E X E M P L O R V M

Aron à Deo electus, in Archab correptus est à Domino propter inobedientiam. 105
 552
 Aron & Maria susceperunt Moysen iudicantis, Maria lepra percussus. 290
 427
 Aron & filij eius intrando tabernaculum vinum non biberunt. Adam & Eva fructum arborum alij sumunt. 271
 209
 Abdemelech charitatis amore liberatus est. Adam & Eva fructum arborum alij sumunt. 271
 170
 Abraham Patriarcha cum posteris suis sepeliri voluit in Bethsura. Adam & Eva fructum arborum alij sumunt. 271
 552
 Abraham in servitio Dei persecutus usque in finem. Adam & Eva fructum arborum alij sumunt. 271
 534
 Abraham solitarius, filij habitum simulatione, nequam profugam reduxit. Agapetus pontifex verbis pignoris sui ad fidem convertit. 143
 315-173
 Abraham, Isaac, et terique Patriarcha Deum contemplati sunt. Agor cum Ismaele fontis ab angelo ostensio resuscitatur. 279
 112
 Abraham credidit Deo, &c. 128
 358
 Abraham uxorem suam sororem dicebat. Agatha virgo in infirmitate Deum totum in Deo posuit. 474
 304
 Abraham oratio prolem optatam meruit. Agatha abbas nunquam somnum cepit nisi prius reconciliatus proximis. 114
 91
 Abraham Erenice vestis ciliciana indutus erat. Agathon abbas lapsus in artem labat. 227
 54
 Abraham filium suum immolare voluit ex charitate. 227
 157
 Abraham Erenice vestis ciliciana indutus erat. Agnes virginitati fulgore mem locum horrentis. 354
 21
 Abraham Patriarcha Angelos suscipit hospitio in specie humana. Agnes virgo setra ingulata, cui ignis pepercerat. 401
 21
 Abitur dux Ammonitarum intercedit. 381
 381
 Abime

INDEX RERVM ATQVE EXEMPLORVM

Tranquillus martyr lapidatus est. Vidua Elia non dubitans totum
492 quod habuit dare. 21
Tribon sub pacis specie Ionatham Vincencius predicator parenti sum-
222 necavit. 232 ni. 27

H.

Vitalis ex charitate libenter tolera-
bat correctionem. 174
Vincencius in Hispania quinque
milia Indarum ad fidem Christi
conuertit. 201
Vitalis penitentiam faciens,
vitam meruit aeternam. 180
Vitalis monachus pro suo percus-
sore oravit. 184
Vitalis martyr puerque, omnia tor-
menta superans, quiete emisit
spiritum. 436
Vincencius multis tormentis sup-
eratus, Martirium adeptus est.
433
Vitor superno splendore fulcitur,
coronam martyris subiit. 437
Vrbannus Papa thesaurus Caeciliae
dispensauit pauperibus. 16
Vrsinus presbyter in extremo sen-
sit adhuc ignem concupiscentiae,
multa capitis supplicium passus.
444
Vrsus pro Lege Dei interfectus est.
479
Vrsinus presbyter in visione Ange-
lorum vidit. 460

VINIS INDICIS.

INDEX RERVM ATQVE EXEMPLORVM

Tranquillus martyr lapidatus est. Vidua Elia non dubitans totum
492 quod habuit dare. 21
Tribon sub pacis specie Ionatham Vincencius predicator parenti sum-
222 necavit. 232 ni. 27

H.

Vitalis ex charitate libenter tolera-
bat correctionem. 174
Vincencius in Hispania quinque
milia Indarum ad fidem Christi
conuertit. 201
Vitalis penitentiam faciens,
vitam meruit aeternam. 180
Vitalis monachus pro suo percus-
sore oravit. 184
Vitalis martyr puerque, omnia tor-
menta superans, quiete emisit
spiritum. 436
Vincencius multis tormentis sup-
eratus, Martirium adeptus est.
433
Vitor superno splendore fulcitur,
coronam martyris subiit. 437
Vrbannus Papa thesaurus Caeciliae
dispensauit pauperibus. 16
Vrsinus presbyter in extremo sen-
sit adhuc ignem concupiscentiae,
multa capitis supplicium passus.
444
Vrsus pro Lege Dei interfectus est.
479
Vrsinus presbyter in visione Ange-
lorum vidit. 460

VINIS INDICIS.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Excudebat Stephanus Hemmerdens
Sumptibus Bernardi Gual-
theri.

ANNO M. DC. IX.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Excudebat Stephanus Hemmerdens
Sumptibus Bernardi Gual-
theri.

ANNO M. DC. IX.

ADMODUM

REVERENDO IN
CHRISTO ET RELIGIOSO

PATRI AC DOMINO D. NICOLAO
Præposito, celebri Monasterij Gerodensis
in Eichsfeldiâ Abbati dignissimo,
Domino suo gratioso.

I quicquam iudicio meo licet in
Atiores nostros, Admodum Re-
uerende in Christo Pater, Domi-
ne plurimum observande, nulli
reor, aut vitium vixerunt, aut
scripsere salubrius hîs, qui solidâ
virtutum exempla, cum quadam celestis vive-
stigia Posteris reliquerunt. Cum enim ab exordia
mundi mortale genus ad varia, eaque ârdua on-
era Præceptis pariter & Consilijs sollicitaretur, et
si fuisset impia persisto. Veni intuleranda im-
ponere, non tamen erat iniquum desiderium se-
quendi præcipientem, & primos difficultatum im-
petus alienâ animositate experiendi; cum natu-
râ præsertim ita comparati sumus, ut magis ex-
emplo quàm alterius institutiove ad duriora sub-
eunda negotia moveamur. Nunquam igitur Phi-
loxeus Atelopius tantam post se Philosophorum
turbam traxisset ad angustum pauperum tu-
rum hortando, quantum allexi te ipsâ opulen-
tissimam domum in Colonia Sicula descendendo.

* *

Quint

DEDICATORIA.

meritorum infinitam detrabere cōminiscuntur.
Ad pudicitia palmam quoad attinget, potius ipsis
est suffocari carnosa libidine, quàm ad aliquam
Angelica puritatis imitationem in tanto multi-
tudinis imbecilla numero aspirare.

Non sic Augustinus, quæ pueri & puella potuer-
unt ad studium vite sanioris perducere, cum eos non
equidem ex se, sed in Deo suo ad Christianâ perfe-
ctionem eviti in Ecclesijs nostris cōspiceresur. Non
Antonius, quæ aiunt oēs eos, in quibus eluceres ali-
qua virtutis excellētia, cōtinuò sibi imitâdos pro-
posuisse, Pluribus super sedeo Admodum Reuer. in
Christo Pater. Si tamē collibet, se cetera propè hu-
ius generis exēpla deprehendere licet, in istâ se far-
ragine Marci Maruli, viri ætate nostrâ celebra-
rissimi, quam, ut vides, illustravi recentibus typis
ac nomini Tuo in fidem promptitudinis & obser-
uantie meæ cōsecrâvi, ideo præsertim, ut sub frigi-
dâ illâ atque infrugiferâ Martiorum Zonâ, qua
(malè) ambit fines Monast. r. y. Isfeldiensi, suppe-
rat Admodû R. P. F. eiusq. Religiosis affectu viri-
darii quoddâ amantissimè ac fertile præstantissimarû
virtutum. Accipiat ergo, atq. approbet, oblector, in-
dustriam meam, magno enim favore mihi ducâ,
parvo munusculo virum longè maximum consili-
asse. Valeat, Colonia Agrippina, ipso profecto
Nativitatis S. Mariæ Virginis, Anno 1609.

Admodum Reuerend. D. V.

Addictis, Devotissimusque
Bernardus Gualtheri
Typograph.

* * AD KB-

AD REVERENDOS OMNISQUE
ET DOCTRINAE ET RELIGIONIS
Christiane studiosissimos Patres, Societ.
1635.

Quis huius libri studio teneri Societatem vestram, Patres
Doctissimi Religiosissimi, cuiusque lectionem in Colle-
gijs vestris iamdudum sequimini, intelligerem: non immeri-
to sine plus quam quatuordecim annis excitatus sum, & ipse ad eam
curam suscipiendam, quo id mihi liber typis paulo elegantioribus
excusus, & quoad utroque lectione exornatus in lucem prodiret,
praesentis cum vix illa iam exarante vsipiam tam pijs atque eruditij
Opus exemplaria. Igitur quod hoc tam vile ac studiosis omni-
bus pijsque vix tam diu expectatum negotium non citius expedi-
dicim, id turbulentis his temporibus adhibere, quae nos bellieia
tumultibus ac terroribus retardant haec non, & ab inchoando
epere sepius abstinuerunt, iamque ad inceptum intermittere cog-
perunt, atque adeo olei operaeque sumptuum omnem hostili ali-
quo casu expulsi ac perdidissent penitus, nisi Deus ipse ma-
nifesto nobis adiuisset, pacemque optatissimam pro sua summa
misericordia (si nos modo tanto bono non indignos nos ipsos
prostituerimus) in terras has tandem immisitisset.

Itaque & hoc vestro studio, & meo simul animi affectu, & alijs
quoque nonnullis causis, videbam ipse mihi provocatus, & qua-
si manu ductus, ut hanc nostram in hoc libello recitando oppel-
lam qualemque, vestrae quoque commendarem Societati.
Quam quidem Societatem ego summè semper colui, atque ita
quimo sepius cogitavi hoc vestris cultissimum pijsimumque
Iustitiam divinitus plane concessum esse postremis his nostris
temporibus, quo seculi huius nequam morum corruptissimos, hi-
dem insensissimos, ac Religionem depravatissimam, restituere
paularim Remque publ. Christianam in maxima ex parte iam col-
lapsam, ac tantum non eversam funditus, de novo restaurare, ac suis
quodamque sustineret interitum: non secus profectò quam pri-
cis illis temporibus laboranti similiter Ecclesiae, varijque schis-
matum, et eorum, haereticarum ac seditionum subditis agitatae, pe-
neque interitum obiturae, extirpataeque tunc citam & inordinatè
fidei iacturas patienti, Dei dono & gratia iustissima missi sunt Pauci
illi omni memoria celebratissimi, qui suo exemplo studio ac sapien-
tia caelestis auctores lucem instituerunt, et omnis disciplinae Eremiti-
cae, Monasticae, & civilis, acque Ordinis Cenobitici. A quibus
tanquam à fontibus quibusdam puris ac perennibus ad totius Ec-
clesiae

MARCI MARVLI CAR-
MEN DE DOCTRINA DOMI-
NI NOSTRI IESU CHRISTI
pendentis in Cruce.

Christianus interrogat,
Christus respondet.

- Christia-
nus. **S**ume Deus, quare mortales induis artus,
Et terras, caeli lapsus ab arce, colus
Christus. **V**t per me terrenus homo, quem torserat error,
Ad calum reclusa disiceret ire via.
- Christia-
nus. **Q**uid te, qui semper procul esses crimine ab omni,
Velle pati venas compulsi at que necenti
Christus. **E**rgo ispiam pietas, ut quem sua culpa graevabat,
Lustratum nosser ferret in astra cruor.
- Christia-
nus. **Q**uare expansa tibi tenduntur brachia, bisquare
Christus. **C**onfertim uncti sunt tibi, Christe, pedes?
- Christia-
nus. **H**inc illinc quoniam dixerat conuoco Genes,
Lupus vnam stabili saxtero iungo fidem,
Christus. **S**ed cur demissa pariter certuico vestitus,
Sic dixit aures ora oculosq, solo?
- Christia-
nus. **M**ortales moueo, non inturgescere fastu,
Sed submissa pio colla domare iugo.
- Christia-
nus. **Q**uacausa est indidi tibi corporis arida quara
Sic aut vultu macies, meumbratq, sicca iigent?
- Christus. **N**oc volo, ne piget luxuriam speruere mundi,
Atq, famem mecum p supererug, pati.
- Christia-
nus. **C**audida sed gracilei cingunt velamina lumbos:
An ne, rogo, quicquam pars quog, et celi mouet?
- Christus. **H**inc disci, quod est a placent mihi corpora, & odi
Si quibus illiqtus turpia undat amor.
- Christia-
nus. **Q**uid colaphi, quid sputa notant, opprobria, flagra,
Spinea ferta, Crucei cetera simplici?
- Christus. **P**erferat offensas omnes non inserat ulla,

Qui

INDEX CAPITVLORVM.

LIBER I.

D ¹ sterrenis bonis continentibus propter Christum, cap. 1.	fol. 4.
De elemosinis faciendis, cap. 2.	fol. 9.
De hospitalitate seruanda 3.	24
De inuigiis fugienda. 4.	29
De humilitate appetenda 5.	36
De dignitatibus non concipiendis 6.	43
De auaritia seruanda 7.	47
De paupertate seruanda 8.	56
De uita solitaria 9.	62
De uigilijs, & ieiunio, & Strata 10.	74

LIBER II.

D ² cura & modo orandi. 1.	80
De orationum uirtute 2.	91
De uocationibus tempore orationis 3.	108
De contemptione. 4.	111
De scriptura uel lectione 5.	114
De fide uetus Dei contra Gentes 6.	118
De fide Christi contra iudeos 7.	128
De fide Christi contra Gentes 8.	133
De fide Christi contra hereticos 9.	136
De fide Christi contra Philoſophos 10.	138
De fide Christi contra Hereticos 11.	140
De spe diuina uel mercedis 12.	145

LIBER III.

D ³ charitate erga Deum 1.	156
De charitate erga proximum 2.	168
De charitate erga inimicos 3.	171
De officio d. N. in Euangelio. 4.	180
De sacerdotibus honorandis 5.	208
De pace colenda 6.	214
De confessione habenda fugiendaque 7.	224
De uisitatione corporis 8.	231
De operibus uisitationis 9.	232
De corporis castigatione per flagella 10.	245

LIBER IV.

D ⁴ corporis castigatione per ieiunium 1.	260
De cibi potusque uisitatione ac parsimonia. 2.	268
De obedientia seruanda 3.	292
	De

De ueritate colenda, mendacibus fugiendo. 4.	304
De mansuetudine animi 5.	319
De castitate seruanda, sermoneque moderata loquendo 6.	326
De castitate seruanda, exempla uirorum 7.	331
De castitate seruanda, exempla feminarum 8.	340
De penitentia peccatorum per exempla ueterum 9.	367
De penitentia peccatorum per exempla ueterum 10.	377
De peccatorum confessione. 11.	400
De sacrosancta Communione. 12.	408

LIBER V.

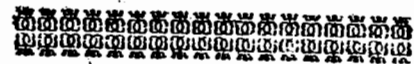
D ⁵ nemine temere indicando. 1.	427
De patientia iniuria. 2.	444
De patientia damni 3.	460
De patientia agrotationis 4.	467
De patientia martyrum sicut uirgini. 5.	480
De patientia martyrum sicut uirgini. 6.	502
De ratione resistendi diabolo 7.	518
De perseverantia bene agendi 8.	524
De mortis meditatione 9.	545
De hora mortis 10.	551
De purgatorio. 11.	590

LIBER VI.

D ⁶ signis ueluti iudicij. 1.	578
De antichristi persecutione. 2.	582
De die iudicij incerta 3.	588
De apparitione Crucis, & Christi, interitusque Antichristi 4.	592
De horrendo Christi ad indicandum aduentu, & creaturarum aduersus peccatorem actione, & igne quo consumenda sunt dubia 5.	596
De resurrectione mortuorum 6.	603
De hominis descensu ad indicandum uiuis & mortuis 7.	606
De sententia Christi aduersus impios 8.	610
De sententia apostolorum aduersus peccatores 9.	612
De sententia prophetarum inter iniquos 10.	614
De damnatorum ad inferna abdicatione 11.	621
De Sanctorum cum Christo ad celum ascensione 12.	621
De damnatorum pena 13.	630
De uelationibus infernalium punarum 14.	639
De Beatorum gloria 15.	642
De uelationibus celestis beatitudinis 16.	665

FINIS.

M. M. L.

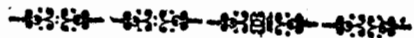
AD REVERENDOS OMNIS QVE
ET DOCTRINÆ ET RELIGIONIS

Christiana studiosissimi Patres,
Societatis JESU.

Um hujus libri studio teneri Societatem vestram, Patres Doctissimi Religiosissimiq; ejusque lectionem in Collegiis vestris jam diu frequentari intelligerem; non immerito sanè plus quam quatuor his annis excitatus sum, & ipse ad eam curam suscipiendâ, quo idem liber typis paulo elegantioribus excusus, & emendatior lectione exornatus in lucem prodiret, & præsertim cum vix ulla jam extarent usquam tam pii atque eruditi Operis exemplaria. Igitur quòd hoc tam utile, ac studiosis omnibus piisque viris tam diu expectatum negotium non citius expedierim, id turbulencis his temporibus adscribere, quæ nos bellicis tumultibus ac terroribus retardarunt hætenus, & ab inchoando opere sæpius absteruerunt, jamque ad inceptum intermittere cogerunt, atque ad olei operæque sumptum omnem hostili aliquo casu corruptis ac perdidissent penitus, nisi Deus ipse manifeste nobis adfuisset, pacemque operantis am pro sua summa misericordia (si nos modo tanto bono non indignos nos ipsos præstiterimus) in terras has tandem immisisset.

Itaque & hoc vestro studio, & meo simul animi affectu, & aliis quoque nonnullis causis, videbar ipse mihi provocatus, & quasi manu ductus, ut hanc

MARCI MARVLI CAR-
MEN DE DOCTRINA DO-
mini nostri JESU Christi pen-
dentis in Cruce.

Christianus interrogat,
Christus respondet.

- Christi-
nus. **S**upreme Deus, quare mortales induis artus,
Et terras, cæli lapsus ab arce, collis
Christus. **V**t per me terrenus homo; quem torserat error.
Ad calum relictâ disceret ire via.
Christi-
nus. **Q**uid te, qui semper procul esses crimina ab omni,
Vello pasi penas compulsi atque necem?
Christus. **E**rga ipsam pie sis, ut quæ in sua culpa gravabas,
Infractum noster ferret in astra cruor.
Christi-
nus. **Q**uare expansa sibi tenduntur brachia? quare
Christus. **C**onfertis iunctis sinit tibi, Christo, pedes?
Christus. **H**inc illius quædam dixerat convocato Genus;
In quo unum sibi habili sedere iungo silem.
Christi-
nus. **S**ed cur demissa pariter cervicæ reclinus,
Christus. **S**ic deplexâ tenes ora æqueque solo?
Christi-
nus. **M**ortales moneo, non inturgescere salsu,
Christus. **S**ed submissa pio culta domare iugo.
Christi-
nus. **Q**ua causa est invidi tibi corporis? arida quare
Christus. **S**tat vultu macies, membræque sicca rigens?
Christus. **H**oc volo, ne pigeat luxuriæ spernere mundi,
Atque sanem mecum pati; arienquo pati.
Christi-
nus. **C**andida sed graciles singulis velamina lumbos?
Christus. **A**n ne, rogo, quicquam pars quoque relictâ moras?
Christus. **H**inc discas, quod casta placeant mihi corpora, & addo
si quibus illicitis turpia videt amor.

INDEX CAPITULORUM.

LIBER I.

Cap. 1. De terrenis bonis contemnendis propter Christum fol. 9	
1. De elemosinis faciendis	34
2. De hospitalitate seruanda	39
3. De inani gloria fugienda	41
4. De humilitate appetenda	47
5. De dignitatibus non concupiscendis	52
6. De avaritia vitanda	57
7. De paupertate seruanda	62
8. De vita solitaria	67
9. De uigiliis, & sermo, & stratis	74

LIBER II.

Cap. 1. De cura & modo orandi	80
1. De orationis uirtute	91
2. De tentationibus tempo orationis	108
3. De contemplatione	111
4. De scripturarum lectione	121
5. De fide unius Dei contra Gentiles	123
6. De fide Christi contra Iudaos	128
7. De fide Christi contra Gentiles	133
8. De fide Christi contra Magos	136
9. De fide Christi contra Philosophos	138
10. De fide Christi contra Hereticos	140
11. De spe diuinae misericordiae	145

LIBER III.

Cap. 1. De charitate erga Deum	156
1. De charitate erga proximum	168
2. De charitate erga inimicos	178
3. De officio doctorum Evangelicorum	189
4. De sacerdotibus honorandis	206
5. De poena colenda	214
6. De confessorio habende fugiendaeque	224
7. De uoluntate eiusque corporis	231
8. De operibus manu exercendis	239
9. De corporis castigatione per flagella	248

LIBER IV.

Cap. 1. De corporis castigatione per ieiunium	256
1. De cibi potusque uilitate ac parsimonia	268
2. De obedientia seruanda	292
3. De	310

4. De ueritate colenda, mendacique fugiendae	304
5. De mansuetudine animi	319
6. De taciturnitate, sermonisque moderatione	326
7. De castitate seruanda, exempla uirorum	331
8. De castitate seruanda, exempla uirginum	340
9. De penitentia peccatorum per exempla uirorum	367
10. De penitentia peccatorum per exempla uirginum	377
11. De peccatorum confessione	400
12. De sacrosancta Communione	408

LIBER V.

Cap. 1. De nominatim iudicando	427
1. De patientia iniuria	444
2. De patientia damni	460
3. De patientia agrotationis	467
4. De patientia martyrum sexus uirilis	480
5. De patientia martyrum feminae sexus	502
6. De patientia resistendi diabolo	511
7. De patientia resistendi diabolo	534
8. De perseverantia bene agendi	545
9. De mortis meditatione	552
10. De hora mortis	558
11. De Purgatorio	580

LIBER VI.

Cap. 1. De signis ultimi iudicii	598
1. De Antichristi persecutione	604
2. De die iudicii incerta	608
3. De apparitione Crucis, & Christi, inscriptis & uirginis	612
4. De horrendo Christi ad iudicandum aduentu, & creaturarum aduersus peccatorem accusationi, & igne quo consumenda sunt omnia	616
5. De resurrectione mortuorum	623
6. De damini descensu ad iudicandam uitos & mortuos	626
7. De sententia Christi aduersus impios	610
8. De sententia Apostolorum aduersus peccatores	618
9. De sententia Prophetarum inter iniquos	624
10. De damnatorum ad inferna abdullione	628
11. De damnatorum plena	630
12. De reuelationibus infernalium penarum	639
13. De beatorum gloria	642
14. De reuelationibus caelestis beatitudinis	665

P I N I S

M. M.